

ΑΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΤΙΤΛΟΣ: «Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ
ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ ΚΑΝΙΓΓΟΣ 14
(ΚΑΣΤΕΛΑ)»**

**ΟΝΟΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ : ΓΑΛΑΝΟΥ ΛΑΜΠΡΙΝΗ, Α.Μ. 35251,
ΤΣΑΜΠΗ ΙΩΑΝΝΑ, Α.Μ. 33943.**
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΒΙΔΑΛΗ ΙΩΑΝΝΑ.

Απρίλιος 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περιεχόμενα.....	2
Περίληψη	2α
Εισαγωγή	3
Κεφάλαιο 1. Νεοκλασικισμός.....	5
1.1. Ο νεοκλασικισμός τον 19 ^ο αιώνα	5
1.2. Διάκριση βασισμένη σε αντιπροσωπευτικά νεοκλασικά κτίρια...	7
1.3. Διάκριση βάσει χρόνου.....	7
1.4. Οι βασικές αρχές της αρχιτεκτονικής του νεοκλασικισμού	8
1.5. Οι κυριότεροι αρχιτέκτονες του 19 ^{ου} αιώνα , έλληνες και ξένοι.....	10
Κεφάλαιο 2. Το παράδειγμα στην οδό Κάνιγγος 14.....	11
2.1. Το ιστορικό σύνολο της Καστέλας.....	11
2.2. Αποτύπωση κτιρίου	12
2.2.1. Ιστορική περιγραφή κτιρίου	12
2.2.2. Θέση κτιρίου	13
2.2.3. Αρχιτεκτονική περιγραφή κτιρίου	13
2.2.4. Μορφολογική περιγραφή.....	15
2.2.5. Κατασκευαστική ανάλυση κτιρίου	19
2.2.6. Διάγνωση– παθολογία– κατάσταση– διατήρησης αξιολόγηση κατασκευής	25
2.3. Πρόταση αλλαγής διαρρύθμισης κτιρίου	25
Κεφάλαιο 3. Η σημερινή κατάσταση των νεοκλασικών κτιρίων στην Καστέλα	27
3.1. Τα διατηρητέα κτίρια.....	27
3.2. Μέρος του υπόλοιπου κτιριακού δυναμικού της περιοχής.....	33
3.3. Προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.....	37
Συμπεράσματα	39
Βιβλιογραφία	40
Πίνακας εικόνων.....	41
Περιεχόμενα Παραρτήματος	42
Υποσημειώσεις	43

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρακάτω διπλωματική εργασία με τίτλο «Η εξέλιξη της νεοκλασικής αρχιτεκτονικής στον Πειραιά. Το παράδειγμα του κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14 (Καστέλα)», αρχιτεκτονικού τομέα, του τμήματος Πολιτικών Δομικών Έργων, του Α.Τ.Ε.Ι. Πειραιά, εκπονήθηκε το έτος 2010-2011, από τις φοιτήτριες Γαλανού Λαμπρινή και Τσαμπή Ιωάννα, υπό την επίβλεψη της Αρχιτέκτων Μηχανικού Βιδάλη Ιωάννας.

Τα στοιχεία και οι πληροφορίες οι οποίες απαρτίζουν την εργασία, αντλήθηκαν από τις βιβλιοθήκες του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας, του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, τη βιβλιοθήκη του Α.Τ.Ε.Ι. Πειραιά, την Πολεοδομία Πειραιά, από το Δημαρχείο Πειραιά προμηθευτήκαμε το Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (Φ.Ε.Κ.), ΦΕΚ 420/Δ/87, το οποίο αναφέρει τα διατηρητέα κτίρια, με απόφαση του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. και μικρό μέρος της μορφής του υλικού αντλήθηκε από το ηλεκτρονικό διαδίκτυο.

Για τη λήψη φωτογραφικού υλικού των διατηρητέων ή μη κτιρίων στην περιοχή της Καστέλας, χρειάστηκαν δύο επισκέψεις, όπως ακριβώς δύο επισκέψεις χρειάστηκαν επίσης για την αποτύπωση που πραγματοποιήθηκε στο νεοκλασικό κτίριο στην οδό Κάνιγγος 14. Πέραν της αποτύπωσης, του φωτογραφικού υλικού και του τοπογραφικού διαγράμματος δεν βρέθηκαν περαιτέρω σχέδια, συμβόλαια ιδιοκτησίας, είτε οποιοδήποτε άλλο έγγραφο.

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό τη διεϊσδυση στην αρχιτεκτονική του 19^{ου} αιώνα. Συγκεκριμένα στο Κεφάλαιο 1, αναλύεται η σημασία του, το κλίμα κάτω από το οποίο γεννήθηκε ο νεοκλασικισμός, οι επιρροές που δέχτηκε από την Ευρώπη αυτή η φανερή τάση επιστροφής, που εκδηλώθηκε τον 19^ο αιώνα, προς την αρχιτεκτονική της αρχαιότητας. Καταγράφονται επιγραμματικά, τα σημαντικότερα πολιτικά γεγονότα της ίδιας περιόδου που μαστίζουν την Ελλάδα. Η νεοκλασική αρχιτεκτονική υποδιαιρείται, βάσει των πιο αντιπροσωπευτικών νεοκλασικών κτιρίων της, αλλά και χρονικά, κατατάσσοντας τα έργα της, σε διακεκριμένες κατηγορίες, σχετίζοντας την με τις επιδράσεις που οι δημιουργοί της, υπέστησαν. Διατυπώνονται τυποποιημένες και κωδικοποιημένες οι συνθετικές αρχές ως προς τη λειτουργία και τη μορφή του νεοκλασικού κτίσματος. Αναφορά γίνεται σε μέρος των περισσότερο γνωστών αρχιτεκτόνων που εγκαθίστανται και δουλεύουν στην Ελλάδα.

Στο Κεφάλαιο 2 βρίσκεται η πραγματοποιηθείσα επί τόπου αποτύπωση του νεοκλασικού, στην οδό Κάνιγγος 14 στην Καστέλα. Γίνεται ιστορική αναφορά για

την εν λόγω περιοχή. Ακολουθεί περιγραφή του ιστορικού του παραπάνω κτιρίου, της θέσης του, αρχιτεκτονική και μορφολογική περιγραφή της κύριας όψης με λεπτομέρειες του εξώστη, των κουφωμάτων, του εσωτερικού χώρου, και της κλίμακας. Επιπλέον περιγραφή της κατασκευαστικής ανάλυσης, αλλά και παρουσίαση τεχνικών όπως τοιχοποιίας, πατωμάτων, επιχρισμάτων, χρώματος και εγκαταστάσεων. Η διάγνωση της παθολογίας της κατασκευής αποτελεί την αξιολόγηση της. Τέλος παρατίθεται πρόταση για εσωτερική διαρρύθμιση του νεοκλασικού, αποσκοπώντας στην καλύτερη λειτουργία του.

Το Κεφάλαιο 3 απαρτίζεται από μέρος των διατηρητέων κτιρίων, με στοιχεία από το ΦΕΚ, αλλά και κάποιων ακόμη που βρίσκονται σε κατάσταση υπό κήρυξη διατηρητέων ή όχι, της Καστέλας. Παρατίθενται η σημασία και αξία των ιστορικών κτισμάτων, οι προσπάθειες και το αποτέλεσμα των διαδικασιών σχετικά με την προστασία του μνημειακού πλούτου που αφορούν στη διατύπωση του Συντάγματος, καθώς και οι δυσκολίες που προκύπτουν στην πρόθεση για συντήρηση τέτοιων κτισμάτων.

Στο παράρτημα της εργασίας βρίσκονται οι υπάρχουσες κατόψεις, που προέκυψαν από την αποτύπωση για τα επίπεδα του υπογείου, του ισογείου, του ορόφου, όπως και οι κατόψεις των προαναφερθέντων επιπέδων που αφορούν στη νέα πρόταση λειτουργίας του κτιρίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΣ

1.1 Ο Νεοκλασικισμός τον 19^ο αιώνα

Σε κάθε εποχή μπορεί να διαπιστώσει κανείς την επίδραση των κλασικών προτύπων. Τα ελληνικά μνημεία αρχίζουν να γίνονται θέμα μελέτης και να αποτυπώνονται από επιτελεία ξένων αρχαιολόγων και αρχιτεκτόνων μηχανικών που επισκέπτονταν την Ελλάδα. Μέσα σε αυτό το κλίμα γεννιέται ο νεοκλασικισμός ή αλλιώς αρχαιολογικός κλασικισμός, όπως λέγεται, που είναι περισσότερο αυστηρός και μεθοδικός, γιατί η ύπαρξη του έχει τις ρίζες του στην αρχαιολογική έρευνα. Συγχρόνως, την ίδια περίοδο εμφανίζεται και ο ρομαντισμός. Η περίοδος του διαχωρισμού αυτών των δύο μεγάλων ρευμάτων συμπίπτει χρονικά με την απελευθέρωση της Ελλάδας.

Ο 19^{ος} αιώνας στην Ευρώπη χαρακτηρίζεται από την υιοθέτηση και την επαναδιαπραγμάτευση των γνώριμων τεχνοτροπιών του παρελθόντος, ενώ αποτελεί μια περίοδο σημαντικών αλλαγών για τον ελλαδικό χώρο, με την ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους το 1830 και την μεταφορά της πρωτεύουσας 1834 από το Ναύπλιο στην Αθήνα. Τα τέλη του 19^{ου} αιώνα και οι αρχές του 20^{ου} βρίσκουν την Ελλάδα αντιμέτωπη με πολλά προβλήματα ανάπτυξης αλλά και με οικονομικές δυσκολίες και δυσμενή πολιτικά γεγονότα.

Με τον όρο νεοκλασικισμό, χαρακτηρίζεται μια μεγάλη πολιτιστική κίνηση, που διαδόθηκε ευρύτατα στην Ευρώπη, στα τέλη του 18ου αιώνα και στις πρώτες δεκαετίες του 19ου. Η αρχή του ανάγεται στο ενδιαφέρον για τις αρχαιολογικές σπουδές, που ανακινήθηκε μετά τις επιτυχείς ανασκαφές. Η άνθηση του, ευνοείται από την Γαλλική Επανάσταση, που ανασύρει τους μύθους και το ύφος της κλασικής αρχαιότητας για να στηρίξει εθνικιστικές επιδιώξεις. Εξέφρασε τον θεωρητικό προβληματισμό της εποχής, την επαναστατική ορμή και τα υψηλά οράματα της κοινωνίας, έχοντας επιρροή σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Εξυπηρέτησε την αναζήτηση και τον προσδιορισμό της νεοελληνικής ταυτότητας ως τη συνέχεια της αρχαίας, της οποίας ορίζεται ως νόμιμος κληρονόμος και στήριξε την ιδέα της ενιαίας εθνικής οντότητας.

Κατείχε κυρίαρχο ρόλο στις τέχνες (ζωγραφική, γλυπτική), στα οικοδομήματα (εκκλησίες, μουσεία, δημόσια κτίρια, ιδιωτικές κατοικίες) αλλά και στα αντικείμενα καθημερινής χρήσης, σε τεράστια γεωγραφική έκταση. Η ελληνική ζωγραφική έδωσε ηχηρό παρόν στον νεοκλασικισμό και όπως συνέβη και με την γλυπτική, διήρκεσε

και αυτή πέρα από τον 19^ο αιώνα. Ο χρόνος επικράτησης και ο χώρος διάδοσης του καθιστούν τον νεοκλασικισμό, διεθνές ύφος. Σε σύγκριση με τις άλλες χώρες, διήρκεσε περισσότερο στον ελλαδικό χώρο. Ολόκληρος ο ελληνισμός το δέχτηκε και το αφομοίωσε, γιατί είχε την αίσθηση ότι τον συνέδεε με τον προγονικό του κόσμο.^[1]

Η νεοκλασική αρχιτεκτονική διείσδυσε στην αρχιτεκτονική της τουρκοκρατίας, γεγονός που είχε αποτέλεσμα τη δημιουργία μικτών μορφών, μείξη η οποία παρουσίαζε διαφοροποιήσεις από περιοχή σε περιοχή. Κτίρια με νεοκλασικά χαρακτηριστικά υπάρχουν σε πολλές πόλεις όπως Ναύπλιο, Αίγινα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη, Πάρος, Ερμούπολη, Πάτρα, Τρίπολη, Ερέτρια και Άργος. Τα αρχιτεκτονήματα ακολούθησαν τα ευρωπαϊκά πρότυπα, διατηρώντας παράλληλα και την ελληνική τους ταυτότητα. Σε πόλεις που διατηρήθηκε έντονα η τοπική αρχιτεκτονική παράδοση, η εμφάνιση του νεοκλασικισμού δεν είναι τόσο εμφανής, ενώ το αντίθετο συνέβαινε σε περιοχές όπου για διάφορους λόγους η αρχιτεκτονική τους είχε εξασθενήσει.

Στις κατασκευές των κτιρίων συχνά παρατηρούνται αετώματα πλαισιωμένα με γείσα, παραστάσεις, επιστύλια και άλλες κλασικίζουσες μορφές. Ο νεοκλασικισμός επηρέασε όλες τις κοινωνικές τάξεις. Σε αντίθεση με τους επιφανείς πολίτες που προσελάμβαναν για την επίβλεψη της κατασκευής της κατοικίας τους κάποιον αρχιτέκτονα, δεν συνέβαινε το ίδιο και για τις κατώτερες κοινωνικά τάξεις. Προσδοκούσαν το «ωραίο» και έτσι με το μεράκι που διακατείχε τους μάστορες, στόλιζαν την εξωτερική όψη με νεοκλασικά στοιχεία. Ο νεοκλασικισμός αναζωογόνησε την παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Πιο συνεπής και πιστός στις αρχές του εμφανίζεται στη δημιουργία των δημόσιων κτιρίων, είτε πρόκειται για την Αθήνα, είτε για την επαρχία, σε αντίθεση με την κατασκευή των κατοικιών στις οποίες παρατηρήθηκε κάποια πρόσμιξη με παραδοσιακές μορφές.

Η αρχιτεκτονική, ως επιστήμη καθιερώθηκε στην Ελλάδα αμέσως μετά την απελευθέρωση της, με την οδηγία του κυβερνήτη της Ιωάννη Καποδίστρια. Πριν, αλλά και αρκετά μεταγενέστερα, η αρχιτεκτονική βρίσκονταν στα χέρια των συντεχνιών, που περιπλανιόταν σε όλη τη βαλκανική και έχτιζαν σπίτια, εκκλησίες και γεφύρια. Αποτελούσαν τα ηπειρωτικά «ισνάφια» ή οι δυτικομακεδόνες «κουδαραίοι» ή τα «μπουλούκια», από τα μοραϊτικά μαστοροχώρια, που δια μέσου του πρωτομάστορα τους ασκούσαν την αρχιτεκτονική σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο. Οι ίδιοι, είχαν το δικό τους ρυθμό που ξεκινούσε από μια παράδοση αιώνων, με ισχυρή τη Βυζαντινή επίδραση. Οι πρωτομάστορες αυτοί δεν δίσταζαν να υποτάσσουν το δικό τους ρυθμό στις επιθυμίες των εργοδοτών τους, πράγμα το οποίο οδηγούσε στην ποικιλία της λαϊκής αρχιτεκτονικής.^[2]

Οι Έλληνες μύηθηκαν στην τεχνική της κατασκευής των νεοκλασικών στοιχείων και η μόρφωση τους ήταν το αποτέλεσμα της εργασίας τους δίπλα σε έμπειρους Βαυαρούς ή Ιταλούς τεχνίτες που εγκαθίστανται και δουλεύουν στην Ελλάδα.

1.2 Διάκριση βασισμένη σε αντιπροσωπευτικά νεοκλασικά σπίτια

Την νεοκλασική αρχιτεκτονική, πολλοί την υποδιαιρούν χρονικά και κατά τόπους, κατατάσσοντας τα έργα της, σε διακεκριμένες κατηγορίες και σχετίζοντας την με τις επιδράσεις που οι δημιουργοί της υπέστησαν. Μια ορθή διάκριση των περισσότερων αντιπροσωπευτικών της κτιρίων θα είναι η εξής:

- **Πρώιμη** : η περίοδος της νεοκλασικής αρχιτεκτονικής, που την εξέφραζαν τα έργα του Κλεάνθη και τα «παλαιά ανάκτορα» του Gartner,
- **Κορυφαία στιγμή της**: η περίοδος ανέγερσης των έργα των αδελφών Χάνσεν και του Καντατζόγλου,
- **Κάμψη του νεοκλασικισμού**: η περίοδος την αρχιτεκτονική του Τσίλλερ (εθνικό θέατρο Ιλίου Μέλαθρον).^[3]

1.3 Διάκριση βασισμένη στο χρόνο

Μια ακόμη διάκριση βασισμένη όμως στο χρόνο είναι η παρακάτω:

- **Περίοδος Όθωνα (1833-1862)** :Τα νεοκλασικά σπίτια της περιόδου αυτής ήταν ογκώδη και οικοδομήθηκαν για επώνυμους πολίτες από άγνωστους ή γνωστούς, σήμερα, αρχιτέκτονες. Η προτίμηση για απλές γεωμετρικές φόρμες και λείες καθαρές επιφάνειες, η ανίχνευση των δυνατοτήτων του αδιάσπαστου όγκου, η απομόνωση του κτιρίου μέσα στο χώρο, η μονοχρωμία ή ακόμα και η μονοτονία στη χρησιμοποίηση ομοιογενών υλικών για την επίστρωση των επιφανειών και η αποφυγή ανάγλυφων λεπτομερειών είναι τα χαρακτηριστικά της εν λόγω περιόδου.

Στον τομέα της ιδιωτικής κατοικίας, κύριος εκφραστής ήταν ο αρχιτέκτονας Σταμάτης Κλεάνθης(1802-1862).

- **Περίοδος επί Γεωργίου Α (1863-1913):** κατά την περίοδο αυτή το στυλ εκλαϊκεύτηκε, ενώ η υλοποίηση της προσεγμένης κατασκευής τους με τις μελετημένες τεχνικές λύσεις και τις εξωτερικές διακοσμήσεις, απαιτούσε εκτός από χρήματα και άνεση χρόνου. Παρατηρήθηκε αλλαγή των αισθητικών προτιμήσεων της εποχής με έντονη την ανάγκη για περισσότερες και πιο έντονες λεπτομέρειες. Ο αρχιτέκτονας που έδωσε το στίγμα του στην οικοδομική δραστηριότητα της εποχής είναι ο Γερμανός Ernst Ziller (1837-1923), ο οποίος ήρθε στην Ελλάδα το 1861 και έμεινε ως το θάνατο του. Ο Ziller προσπάθησε να επιδείξει την εξοικείωση του με μορφές άλλων εποχών μέσα από ένα ολοκληρωμένο και πιο πλούσιο αρχιτεκτονικό λεξιλόγιο. Επεδίωκε να εναρμονίσει το σπίτι με τον περιβάλλοντα χώρο, χρησιμοποιώντας, βεράντες, στοές, μπαλκόνια, πέργκολες. Συχνά όμως πίσω από την εξωτερική όψη, οι κατόψεις διακρίνονται για την συμμετρική διάταξη των δωματίων και την προσεγμένη αναλογία των μεγεθών. Η τυπικότητα ωστόσο του Ziller με τις πλούσιες και στερεότυπες διακοσμήσεις, βοήθησε στη διάδοση των μαρμάρινων φουρουσιών μπαλκονιών, των ιονικών ελίκων, των ακροκέραμων, των πήλινων κυματίων, των επικράνων και των αγαλμάτων.

1.4 Οι βασικές αρχές της αρχιτεκτονικής του νεοκλασικισμού

Διατυπώθηκαν στην Ευρώπη και εισήχθησαν στη χώρα μας από ξένους αρχιτέκτονες. Αρχικά εφαρμόστηκαν σε επίσημα και επώνυμα δημόσια κτίρια αλλά και σε μεγάλα αρχοντικά σπίτια. Οι αρχές αυτές έδωσαν ένα σύνολο από χαρακτηριστικές μορφές, τυποποιημένες και κωδικοποιημένες, εύκολα αναγνωρίσιμες και κυρίως κατανοητές. Οι συνθετικές αρχές ως προς τη λειτουργία και τη μορφή του νεοκλασικού κτίσματος αναφέρονται αναλυτικά:

- Το δομικό σύστημα που χρησιμοποιείται είναι αυτό της δοκού πάνω σε στύλο, δηλαδή κατακόρυφοι φέροντες λιθόκτιστοι τοίχοι στους οποίους στηρίζονται τα οριζόντια ξύλινα δάπεδα και η κεραμωτή στέγη,

σπανιότερα και ανάλογα με την περιοχή, το οριζόντιο δώμα σε στηθαίο. Συχνά στα υπόγεια εμφανίζονται θόλοι και καμάρες.

- Η διάρθρωση της κάτοψης και της κύριας όψης ορίζονται γεωμετρικά με άξονες-οδηγούς για την χάραξη των τοίχων, τη θέση των ανοιγμάτων, τη διάταξη των επιμέρους στοιχείων (εξώστες-αετώματα κτλ)

- Εξωτερικά το κτίσμα διαιρείται καθ' ύψος σε βάση, κορμό και στέγη.

- Η κύρια όψη είναι συμμετρική κατά πλάτος, αποτελούμενη (συνήθως) από ένα κεντρικό τμήμα που βρίσκεται σε μικρή προεξοχή ως προς τα πλαϊνά του και στέφεται, κατά περίπτωση με αέτωμα με το οποίο τονίζεται έντονα ο κατακόρυφος άξονας συμμετρίας. Πάνω στον άξονα τοποθετούνται η υπερυψωμένη θύρα εισόδου με τα μαρμάρινα σκαλοπάτια που οδηγούν σε αυτή και ο κεντρικός μαρμάρινος εξώστης του ορόφου.

- Η διάταξη των ανοιγμάτων και των εξωστών σε κατακόρυφους άξονες, καθώς και το κεντρικό αέτωμα που στέφει το σύνολο, αναδεικνύουν την κατακόρυφη διεύθυνση, ενώ τα επαναλαμβανόμενα παράθυρα που παρατίθενται ρυθμικά, καθώς και άλλα, στοιχεία του κορμού του κτίσματος όπως τα γείσα της στέγης, οι περιμετρικές ζώνες μικρής προεξοχής που υποδηλώνουν την θέση των πατημάτων, οι διακοσμητικές ταινίες, συντελούν στον τονισμό της οριζόντιας διεύθυνσης.

- Τα νεοκλασικού ρυθμού κτίσματα ανήκουν στην αισθητική κατηγορία του «πλαστικού», το οποίο χαρακτηρίζει η τάξη, η κανονικότητα και η αφηρημένη γεωμετρικότητα. Όλα τα επιμέρους στοιχεία είναι δεμένα με το σύνολο σαν οργανικά μέλη του. Προορίζονται για συγκεκριμένη θέση και είναι κατάλληλα διαμορφωμένα για αυτήν. Δεν είναι μέρη του συνόλου που μπορεί να μετακινηθούν. Γενικά η μορφή του κτιρίου είναι «κλειστή», ολοκληρωμένη και παγιωμένη. Δεν μπορεί να δεχθεί προσθήκες χωρίς επιπτώσεις στη γενική σύνθεση.^[4]

1.5 Οι περισσότεροι γνωστοί Έλληνες και ξένοι αρχιτέκτονες του 19^{ου} αιώνα

Εγκαθίστανται και δουλεύουν στην Αθήνα πλήθος Βαυαρών μηχανικών και τεχνιτών που έφεραν από τη Δύση στοιχεία νεοκλασικά. Οι περισσότεροι γνωστοί αρχιτέκτονες, για το έργο τους είναι οι Σταμάτης Κλεάνθης, Ερνέστο Τσίλλερ, Λύσανδρος Καυτατζόγλου, Θεόφιλος και Χριστιανός Χάνσεν, Λάμπρος Ζαβός, Δημήτριος Ζέζος, Φίλιπος μαργαρίτης, Ιωάννης Λαζαρίμος, Eduard Schaubert, Leo von Klenze, Friedrich Gartner και ο Francois Boulanger.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΚΑΝΙΓΓΟΣ 14 (Καστέλα)

2.1 Το ιστορικό σύνολο της Καστέλας

Η Καστέλα αποτελεί συνοικία της ιστορικής βιομηχανικής πόλης του Πειραιά. Περιλαμβάνει το μικρό λιμένα της Μουνιχίας ή Τουρκολίμανο και σήμερα λεγόμενο Μικρολίμανο, τμήμα της πόλης καθώς και τον ομώνυμο λόφο, που κατά την αρχαιότητα λεγόταν Μουνιχία ή λόφος Μουνιχίας. Μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα το νοτιοανατολικό της τμήμα λειτουργούσε ως περιοχή δεύτερης κατοικίας για Πειραιώτες και Αθηναίους.

Ο λόφος της Καστέλας έχει υψόμετρο περίπου 90μέτρων. Με απόφαση της συσταθείσας επιτροπής το 1925 προς διόρθωση των ονομάτων διαφόρων περιοχών αλλά και σημείων του Πειραιά ονομάστηκε λόφος Μουνιχίας, περιλαμβανόμενος εντός των τειχών της πόλης, που έμεινε όμως περισσότερο γνωστός με το όνομα Προφήτης Ηλίας εξ' αιτίας του ομώνυμου Ναού που βρίσκεται στην κορυφή του. Στην κορυφή του λόφου υπάρχει δεξαμενή νερού που εξυπηρετεί την ύδρευση της πόλης. Κατά το 403 Π.Χ. στο λόφο της Καστέλας συσπειρώθηκαν οι υπό τον Θρασύβουλο Αθηναίοι. Αφού κατέλαβαν τα υπό του Ιππία κατασκευασθέντα οχυρώματα το 510 Π.Χ. και από εκεί εξορμούμενοι προς την Αθήνα, εξεδίωξαν τους Τριάκοντα τυράννους απελευθερώνοντας την.

Στον Αγώνα του 1821 κατά την πολιορκία της Αθήνας από τα στρατεύματα του Κιουταχή στον λόφο αυτόν, οχυρώθηκαν οι Έλληνες υπό τον Γεώργιο Καραϊσκάκη και έκτοτε επικράτησε το όνομα αρχικά Καστέλια (μικρά φρούρια) και αργότερα Καστέλα. Στο δυτικό μέρος του λόφου υπήρχε πυροβολείο που είχε ανεγερθεί κατά τον αποκλεισμό του Ουίλιαμ Πάρκερ, κατά τα γνωστά Παρκερικά. Στην Καστέλα εγκαταστάθηκαν κατά πρώτον οι Κρήτες εξ' ου και το όνομα <<Κρητικά>> και στη συνέχεια, παρά το Μικρολίμανο και δυτικά του λόφου, πρόσφυγες της Μικράς Ασίας. Επί της κορυφής, απ' όπου η θέα είναι πανοραμική, υφίσταται Δημοτικό αναψυκτήριο με εγκατάσταση μπόουλινγκ και το ανοιχτό θέατρο (τύπου αρχαίου θεάτρου) <<Βεάκειο>> πρώην <<Σκυλίτσειο>>, αμφότερα έργα επί δημαρχίας Αριστείδη Σκυλίτση.^[5]

2.2 Αποτύπωση κτιρίου

Εικόνα 1 - Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου, Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο)

2.2.1 Ιστορική περιγραφή κτιρίου

Θα επικεντρωθούμε στο κτίριο νεοκλασικού ρυθμού με διακοσμητικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία και με συμμετρική διάταξη στην όψη του, που βρίσκεται στην οδό Κάνιγγος 14, στην Καστέλα, μια περιοχή όπου η έλλειψη πρασίνου και ελεύθερων χώρων είναι φανερή. Το παραπάνω κτίριο χτίστηκε στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα και πιο συγκεκριμένα τη δεκαετία του 1940-1950. Βρίσκετε σε κατάσταση υπό κήρυξη διατηρητέο. Αποτελεί μέχρι και σήμερα ιδιοκτησία του Ελευθέριου Ποριώτη, ο οποίος κατοικούσε στο κτίριο μέχρι και το 1990, και η σημερινή του μορφή δεν διαφέρει κατά πολύ από την αρχική, αφού δεν δέχτηκε ιδιαίτερες προσθήκες ή αλλοιώσεις, εργασίες οι οποίες θα είχαν επακόλουθο τη μεταβολή της φυσικής και λειτουργικής του κατάστασης, σύμφωνα με προφορική μαρτυρία του ιδιοκτήτη του. Από το 1990 μέχρι και σήμερα ο όροφος χρησιμεύει ως ενοικιαζόμενη κατοικία, ενώ στο ισόγειο στεγάζεται επαγγελματικό γραφείο.

Δυστυχώς όμως παρότι δεν είναι διαθέσιμα τα πιστοποιητικά ιδιοκτησίας ή κάποιο τοπογραφικό διάγραμμα, που θα βοηθούσαν στον σαφή προσδιορισμό του αριθμού και του είδους των χώρων, του εμβαδού, της ακριβής θέσης του κτιρίου στο οικόπεδο αλλά και των ορίων του ίδιου του οικοπέδου, είμαστε σε θέση μετά από την επί τόπου αποτύπωση που πραγματοποιήθηκε, αλλά και από την σημαντική συμβολή του φωτογραφικού υλικού να οδηγούμαστε σε συμπεράσματα.

2.2.2 Θέση κτιρίου

Το κτίριο είναι κτισμένο σε οικόπεδο που ανέρχεται περίπου στα διακόσια δέκα εννιά και ογδόντα τετραγωνικά μέτρα ($219,80\text{m}^2$), επί της δημοτικής οδού Κάνιγγος, αριθμός 14, στο οικοδομικό τετράγωνο 29. Ο ακάλυπτος χώρος καταλαμβάνει τα σαράντα τέσσερα και σαράντα τετραγωνικά μέτρα ($44,40\text{m}^2$) του οικοπέδου. Το οικοδομικό σύστημα που είναι δομημένο το κτίριο είναι το συνεχές αφού βρίσκεται ανάμεσα σε όμορες ιδιοκτησίες.

2.2.3 Αρχιτεκτονική περιγραφή κτιρίου

Πρόκειται για ένα νεοκλασικό κτίριο, μια διώροφη κατοικία με υπόγειο, αποτελούμενη από πλήρη και ανεξάρτητα διαμερίσματα σε κάθε όροφο.

Η κύρια είσοδος του σπιτιού είναι μία και βρίσκεται στο αριστερό τμήμα της βορειοανατολικής όψης του κτίσματος, που αντιστοιχεί στην οδό Κάνιγγος. Απέναντι από την κεντρική είσοδο υπάρχει μια μαρμάρινη σκάλα που οδηγεί στον όροφο και συνάμα στην είσοδο του ισόγειου διαμερίσματος. Η πρόσβαση για τον υπόγειο χώρο, γίνεται από την νοτιοανατολική όψη, που βρίσκεται η αυλή και μέσω του ισόγειου, με εξωτερικές δευτερεύουσες σκάλες, ενώ για την τελική στάθμη του υπάρχει εσωτερικό κλιμακοστάσιο.

Οι κατόψεις του υπογείου, του ισόγειου και του ορόφου είναι σχήματος Γ, ενώ το υπόλοιπο τμήμα του οικοπέδου καταλαμβάνεται από τον ακάλυπτο χώρο της αυλής.

Αναλυτικότερα, το υπόγειο είναι ένας ενιαίος χώρος εκατόν εβδομήντα πέντε και σαράντα τετραγωνικών μέτρων ($175,40\text{m}^2$) και ύψους τριών μέτρων (3.00μ.), ο οποίος χρησιμοποιείται μέχρι τώρα από τους ενοίκους ως αποθήκη, και

μέσα σε αυτόν βρίσκεται ο χώρος του λέβητα. Το υπόγειο, εκτός της λειτουργικής του σημασίας, είχε και πρακτική αφού απομόνωνε την υγρασία του εδάφους, από τον κατοικήσιμο υπερκείμενο όροφο.

Οι κατόψεις του ισόγειου και του ορόφου, ακολουθούν τον ίδιο τύπο αποτυπώνοντας δύο ξεχωριστά πλήρη οροφοδιαμερίσματα. Στις κατόψεις τηρείται μια στοιχειώδης ιεράρχηση των χώρων που εκφράζεται με το διαφορετικό μέγεθος και τη λειτουργική διαδοχή τους. Οι κύριοι χώροι τοποθετούνται προς το δρόμο. Ο χώρος της κατοικίας περιλαμβάνει χώρο υποδοχής που είναι προσπελάσιμος. Ο κύριος χώρος υποδοχής, μεγάλων διαστάσεων, τοποθετείται στην πρόσοψη, φέρει συμμετρικά ανοίγματα ως προς τον άξονα του εξώστη, και επικοινωνεί με ορισμένα δωμάτια με εσωτερικές πόρτες. Τα δωμάτια, έχουν εσωτερική επικοινωνία, δεν βρίσκονται σε κάποια όψη, είναι προσπελάσιμα με διάδρομο, στενό, επιμήκη και διαμπερή, που βοηθάει στον έμμεσο φωτισμό τους. Οι σκοτεινοί χώροι φωτίζονται έμμεσα από τον διάδρομο και του υπόλοιπους χώρους. Οι υγροί και βοηθητικοί χώροι συγκεντρώνονται στην πλευρά προς τον ακάλυπτο. Διαθέτουν τρία κύρια δωμάτια, λουτρό, κουζίνα, χώρο υποδοχής και διάδρομο.

Το ισόγειο και ο όροφος έχουν ύψος τεσσάρων μέτρων (4.00μ.) αλλά εμβαδού εκατόν σαράντα εννέα και ογδόντα τριών τετραγωνικών μέτρων (149.83m^2) και εκατόν εξήντα τεσσάρων και είκοσι επτά τετραγωνικών μέτρων (164.27m^2) αντίστοιχα.

Σε αυτό το σημείο θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρουμε την ύπαρξη μιας καμάρας στο χώρο του ενός υπνοδωματίου και στον κύριο χώρο υποδοχής στον όροφο αλλά και μιας στο χώρο γραφείων στο ισόγειο. Στην άκρη της καμάρας του κυρίου χώρου υποδοχής στον όροφο υπάρχουν κολώνες που βοηθούν στην στατική επάρκεια και στην απόληξη τους έχουν κιονόκρανα στολισμένα κορινθιακού ρυθμού. Ενώ η καμάρα του υπνοδωματίου του ορόφου και του ισόγειου έχουν λιτά διακοσμητικά στοιχεία, μόνο ραβδώσεις στην επιφάνεια και στο τόξο τους. Με την καμάρα γίνεται έμμεσα διακοπή της ενότητας του χώρου σε δωμάτια.

2.2.4 Μορφολογική περιγραφή κτιρίου

Εικόνα 2-Κύρια όψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

Η διακόσμηση της πρόσοψης ήταν πιο πλούσια στον όροφο απ' ότι στο ισόγειο. Με πολύ πιο απλές γραμμές τα πλαίσια των παραθύρων (παραστάδες) στο ισόγειο, σε σχέση με του ορόφου.

Η κύρια όψη του κτιρίου διαρθρώνεται κατά τα νεοκλασικά πρότυπα: βάση, στέψη, κορμός. Η βάση αποτελείται από οριζόντια λωρίδα και παρατηρείται μικρή έξαρση των οριζόντιων τμημάτων. Ο κορμός διαχωρίζεται από τη βάση με ζώνη ορθογώνιας διατομής, ενώ στη στέψη υπάρχει διακοσμητική ταινία με οδοντώσεις και τραβηχτά επιχρίσματα. Τον κορμό συνθέτουν οι δύο όροφοι, που διαχωρίζονται με γείσο, κάτω από το οποίο μορφώνεται απλό κυμάτιο. Τα ανοίγματα του κτίσματος είναι απλά ορθογώνια με ελαφρά προεξέχουσες παραστάδες (ρυθμική παράθεση των ανοιγμάτων), σε ίσες αποστάσεις, και διαφοροποιημένα κάθε φορά, ανάλογα με την

χρήση των χώρων για τους οποίους προορίζονται να εξυπηρετήσουν. Η κυρίαρχη ρυθμολογική διακόσμηση, αναπτύσσεται κυρίως στον ανώτερο όροφο.

Γίνεται χρήση παραστάδων, των οποίων ο κορμός ελάχιστα προεξέχει από το επίπεδο του τοίχου, έτσι ώστε να τονίζεται διακριτικά η κατακόρυφη οργάνωση των παραθύρων. Πάνω από τις παραστάδες τρέχει ο θριγκός, ο οποίος καταλήγει στο κύριο γείσο, που οριοθετεί την επίστεψη του κτιρίου.

Εικόνα 3 – Όψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

Η τοιχοποιία είναι ισόδομη. Το σπίτι πατάει πάνω σε πέτρινη βάση που φέρει σταθερά τα φορτία της ανοδομής και τα ακουμπά με σιγουριά στο έδαφος. Στη χαμηλότερη στάθμη τρέχει μια αδιάσπαστη ζώνη (ύψους 1.00μ. έως 1.50μ.) από χονδρές πλάκες, που ολοκληρώνει αισθητικά τη «βάση» της όψης. Σημαντική είναι και η πρακτική σημασία της, διότι εξασφαλίζει την οικοδομή από φθορές και από την υγρασία στη στάθμη των πεζοδρομιών. Η ζώνη αυτή συνήθως αντιστοιχούσε με το ημιπόγειο και το άνω όριό της, αντιστοιχούσε στο ύψος του δαπέδου του υψωμένου ισογείου, σε αντίθεση με το κτίριο στην οδό Κάνιγγος 14, δεν συμβαίνει

κάτι τέτοιο. Εδώ το ανώτερο όριο αυτής της αδιάσπαστης ζώνης βρίσκεται στο ύψος της ποδιάς των παραθύρων του ισογείου.

Εικόνα 4 – Όψη προβόλου Α' ορόφου του νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

Ο μαρμάρινος πρόβολος του ορόφου, καλύπτει τους δύο άξονες της κυρίας όψης και αποτελείται από κάγκελο νεοκλασικού σχεδίου, που είναι ελαφρύ και απλό στην εφαρμογή, ένας εύχρηστος και φθηνός τύπος μεταλλικού κιγκλιδώματος αποτελούμενος από ευθύγραμμα κυρίως βεργιά, που ήταν σφυρήλατα ορθογωνικής διατομής, και εφαρμόζονται σε γεωμετρικά σχήματα, ευθειογενή ή με συνδυασμό τμημάτων κύκλου.

Εικόνα 5 – Λεπτομέρεια προβόλου Α' ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

Εικόνα 6 - Λεπτομέρεια προβόλου Α' ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο) .

Χαρακτηριστικά είναι τα φουρούσια του εξώστη αποτελούμενα από έναν έλικα, πλευρικά ελαφρώς καμπυλόσχημα. Δίνοντας έτσι την αίσθηση της ποιότητας του γλυπτού διακόσμου, με την αρμονική χάραξη των πλευρικών ελίκων, το απαραίτητο φύλο άκανθα στη βάση του, τους μίσχους και τα άνθη κρίνου, που εκφύονται από τη μασχάλη του έλικα.

Εικόνα 7 –Λεπτομέρεια κύριας εισόδου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο) .

Η κεντρική είσοδος του ισογείου είναι μεταλλική και δίφυλλη.

2.2.5 Κατασκευαστική ανάλυση κτιρίου

Στα κουφώματα υπήρξε σημαντική τυποποίηση των στοιχείων. Τα κουφώματα είναι από ελαφριά ξυλεία και με αντοχή στο χρόνο, ώστε να έχουν μεγάλη διάρκεια ζωής. Η εσωτερικές πόρτες είναι από λευκή ξυλεία όσο και οι κάσες-περβάζια των κουφωμάτων. Οι κάσες δεν ήταν τετραγωνισμένες στις άκρες τους, αλλά έχουν κυμάτιο στα πλάγια και στο πρέκι τους.

Ο τύπος των παραθύρων (σύμφωνα με το γαλλικό πρότυπο) είναι τοποθετημένα εσωτερικά του ανοίγματος, ώστε, να προφυλάσσονται από τους λαμπάδες και το πρέκι του παραθύρου σε περίπτωση κακοκαιρίας.

Εξωτερικά των κουφωμάτων υπάρχουν οι παραστάδες, μια διακοσμητική πλαισίωση του παραθύρου ώστε να τονίζεται η κατακόρυφη παράθεση των ανοιγμάτων. Η διακόσμηση είναι λιτή με απλές παραστάδες πλευρικά του παραθύρου και τον θριγκό πάνω από το άνοιγμα.

Τα εξωτερικά σκαλοπάτια είναι από μάρμαρο όπως και τα εσωτερικά.

Η κατασκευαστική τεχνική επεξεργασία υστερούσε αρκετά αυτήν την περίοδο. Τα κατακόρυφα φέροντα στοιχεία του κτιρίου αποτελούνται από τοιχοποιία πάχους 70εκ. εξωτερικοί τοίχοι, ενώ, οι εσωτερικοί κυμαίνονταν από 10-70εκ.

Μεγαλύτερη προσοχή έδιναν στις γωνίες των τοίχων.

Η κατασκευή των πατωμάτων γινόταν με την τοποθέτηση ξύλινων δοκαριών σε απόσταση 45-55εκ., ενώ, στο κενό που δημιουργούσαν τα δοκάρια τοποθετούσαν συνήθως χώμα, το οποίο εξυπηρετούσε και την ανάγκη για μόνωση. Κάτω από τα δοκάρια τοποθετούσαν είναι «οροφολήχεις» ενώ, από τοποθετούσαν σανίδες ή μωσαϊκό. Ξύλινο πάτωμα θα συναντήσουμε στο σαλόνι, ενώ στα υπόλοιπα δωμάτια του σπιτιού υπάρχει ακόμα και σήμερα μωσαϊκό.

Οι διαστάσεις ορισμένων στοιχείων όπως, το μήκος των μπαλκονιών, τα φουρούσια ακόμα και το μέγεθος των ανοιγμάτων και γενικά οι ρυθμολογικές αναλογίες των προσόψεων του κτιρίου είναι σχεδόν σταθερές. Τα περισσότερα ρυθμολογικά στοιχεία γινόντουσαν έξω από το χώρο του εργοταξίου της οικοδομής και μεταφέρονταν έτοιμά πια στο κτίριο.

Για την τεχνική του χρώματος είναι πολύ δύσκολο να έχουμε σήμερα κάποια μαρτυρία για την περίοδο του 19^{ου} – 20^{ου} αιώνα. Αυτό συμβαίνει εξ' αιτίας των φθορών που έχει υποστεί το κτίριο από το πέρασμα του χρόνου και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Σε ότι αφορά την τεχνική, μεγάλη εφαρμογή είχαν τα υδροχρώματα, με ορυκτές σε μεγαλύτερο ποσοστό τις πρώτες ύλες.

Ο χρωματικός τόνος στην πρόσοψη του κτιρίου στην οδό Κάνιγγος είναι στην απόχρωση της ώχρας. Τα κουφώματα διατηρούν τον ίδιο τόνο χρώματος που ήταν το ανοιχτό μπλε (γαλάζιο).

Ειδικότερα, για την κάτω επιφάνεια του κύριου γείσου όπως επίσης, και για το γείσο στην πλαισίωση των παραθύρων, όπου έτρεχε ο λεγόμενος ποταμός, η βαφή γινόταν με βαθυγάλανη λαδομπογιά. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται μία σκιά κάτω από το γείσο όπου τονίζεται η προεξοχή του.

Η επιστέγαση αποτελείται από δώμα και στο μέρος της κύριας όψης υπάρχει κεραμίδι.

Οι ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις, ύδρευσης, αποχέτευσης, θέρμανσης, κλιματισμού, με αυτονομία ανά όροφο, είναι καλής ποιότητας, διότι οι κατασκευές και ο εξοπλισμός, εφαρμόστηκαν έτσι, ούτως ώστε να εξασφαλίζεται η μακροχρόνια ομαλή λειτουργία του κτιρίου.

Εικόνα 8 – Λεπτομέρεια θύρας Α' ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιά (προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 9- Λεπτομέρεια θύρας νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

Εικόνα 10 – Λεπτομέρεια εξωτερικού παραθύρου ισογείου όψης νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

Εικόνα 11– Λεπτομέρεια εξωτερικού παραθύρου Α' ορόφου όψης νεοκλασικού σπιτιού στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

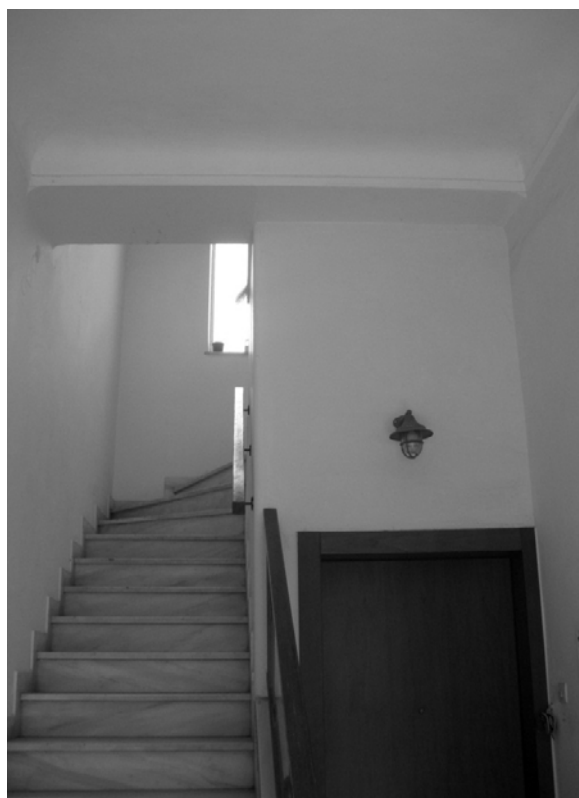
Εικόνα 12 - Λεπτομέρεια κολώνας-καμάρας εσωτερικού χώρου, από γύψο. (σαλόνι) νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

Εικόνα 13 – Λεπτομέρεια καμάρα εσωτερικού χώρου (σαλόνι) νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

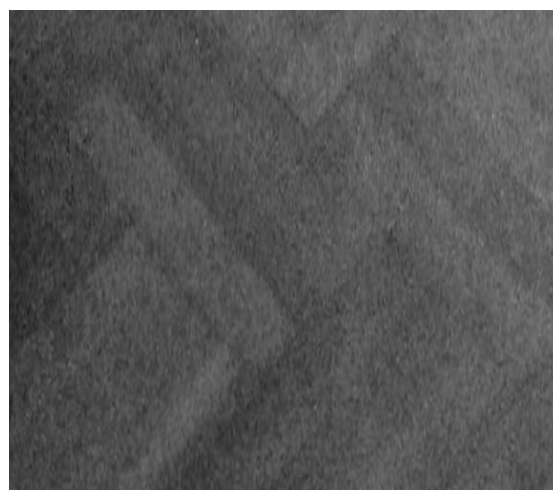
Εικόνα 14 – Λεπτομέρεια κλίμακας στον άξονα της κύριας εισόδου, για πρόσβαση στον όροφο από μάρμαρο νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

Εικόνα 15 – Λεπτομέρεια κλίμακας κύριας εισόδου και παραθύρου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

Εικόνα 16– Λεπτομέρεια μωσαϊκού πατώματος εισόδου Α' ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

Εικόνα 17 – Λεπτομέρεια ξύλινου πατώματος σαλονιού Α' ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

Εικόνα 18 – Λεπτομέρεια μωσαϊκού πατώματος κουζίνας Α' ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

Εικόνα 19 – Λεπτομέρεια μωσαϊκού πατώματος δωματίου Α' ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς (προσωπικό αρχείο).

2.2.6 ΔΙΑΓΝΩΣΗ – ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ – ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ- ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ

Η κατάσταση διατήρησης του εξωτερικού διακόσμου του κτιρίου, είναι μέτρια. Οι εξωτερικές επιφάνειες των τοίχων ωστόσο έχουν υποστεί κάποιες φθορές, εξαιτίας των συνθηκών του περιβάλλοντος και της ρύπανσης του αέρα που προκαλούν προβλήματα διάβρωσης στα δομικά-οικοδομικά στοιχεία. Δεν υπάρχουν ουσιαστικά αισθητικά προβλήματα και προβλήματα αναδείξεως, τα οποία χρήζουν επίλυσης. Όμως μια κάποια αισθητική αναβάθμιση του κτιρίου και του χώρου του άμεσου περιβάλλοντός του, καθώς και μέρους των κουφωμάτων, θα συνέβαλε στην ανάδειξη της αρχιτεκτονικής και ιστορικής αξίας του. Εσωτερικά έχει παρατηρηθεί μια μικρή υποχώρηση (βύθιση) στο ταβάνι ενός από τα υπνοδωμάτια, λόγω της γήρανσης του κτιρίου.

Όσον αφορά, τον φέροντα οργανισμό δεν υπάρχουν στοιχεία που να δείχνουν την κατάσταση του σκελετού του οικοδομήματος. Παρ' όλα αυτά δεν υπάρχουν ρωγμές στα θεμέλια, τουλάχιστον από εξωτερική παρατήρηση. Σε αυτό το σημείο θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθεί η μοναδική αλλαγή που υπέστη το κτίριο και εντοπίζεται στη θέση του υπάρχοντος κλειστού με τζαμαρία διαδρόμου, ο οποίος, προηγουμένως λειτουργούσε ως πρόβολος.

2.3 ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΛΛΑΓΗΣ ΔΙΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ ΚΤΙΡΙΟΥ

Η πρόταση ανακαίνισης που παρουσιάζεται, βασίζεται αποκλειστικά και μόνο σε υπόθεση εργασίας, καθώς η ανάληψη τέτοιων εργασιών απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις σε μια σειρά θεμάτων όπως, βασικές αρχές περί επεμβάσεων, υφιστάμενο νομικό καθεστώς διατάξεων και κανονισμών, μηχανική της τοιχοποιίας, παραδοσιακές και σύγχρονες τεχνολογίες και υλικά επεμβάσεων, για το λόγο αυτό, η παρακάτω πρόταση περιορίζεται στην αλλαγή της εσωτερικής διαρρύθμισης του χώρου, χωρίς να επεκτείνεται στη στατική επάρκεια της κατασκευής. Επιπλέον το εν λόγω κτίριο καθώς βρίσκεται σε κατάσταση υπό κήρυξη διατηρητέο, δεν θα μπορούσε να υποστεί στην πραγματικότητα αλλαγές, οι οποίες θα αλλοίωναν την μορφή του.

Στόχοι της, ορίζονται οι ελάχιστες δυνατές επεμβάσεις, οι οποίες δεν θα επιφέρουν σημαντική αλλοίωση του μορφολογικού χαρακτήρα του, αφού η μορφή του κτιρίου παραμένει ως έχει, διατηρώντας όλα τα εξωτερικά αρχιτεκτονικά του

στοιχεία. Η μελλοντική αποκατάσταση σέβεται τη φυσιογνωμία και ιστορία του χώρου. Βάσει των υφισταμένων χρήσεων γης, που επικρατούν στην περιοχή, όπου η πλειονότητα αποτελείται αμιγώς από κατοικίες, προτείνεται η διατήρηση της χρήσης του ισογείου σε επαγγελματικό γραφείο, και του ορόφου σε κατοικία. Η κεντρική ιδέα της πρότασης, βασίζεται στην επίλυση του φαινομένου του κακού φωτισμού αλλά και αερισμού του κτιρίου, που παρατηρήθηκε έντονα σε ορισμένους κύριους χώρους, προβλέποντας έτσι στην βέλτιστη λειτουργικότητα των χώρων, και στην καλή διαχείριση του φυσικού φωτισμού και αερισμού.

Οι εξωτερικοί φέροντες τοίχοι, πάχους 70εκ., της κατασκευής, παραμένουν ως έχουν, ενώ κρίθηκε απαραίτητη η υποχώρηση εσωτερικών τοίχων πάχους 10 έως και 70 εκατοστών και η δημιουργία νέων πια, οι οποίοι θα αποτελούν την καινούρια διαρρύθμιση. Καμία παρέμβαση δεν υφίστανται οι κλίμακες της κατασκευής, όπως ακριβώς το ίδιο ισχύει και για τους εξώστες.

Αναλυτικότερα, στο υπόγειο, που μέχρι σήμερα αποτελούσε ένα ενιαίο αποθηκευτικό χώρο, διαμορφώνονται, δύο αποθήκες, ένας χώρος επαγγελματικού αρχείου, χώρος λεβητοστασίου, χώρος playroom, χώρος ντουλάπας, χώρος στεγνωτήριου καθώς και ένα wc. Επίσης προστίθενται τέσσερα μικρά ανοίγματα για τον αερισμό και φωτισμό του χώρου. Στο ισόγειο δημιουργούνται χώροι, γραφείων, γραφείο προϊσταμένου, χώρος αναμονής, αρχείου, κουζίνας και wc. Παραμένει ίδια η θέση των ήδη υπάρχοντων ανοιγμάτων, με εξαίρεση τη διαμόρφωση των ανοιγμάτων στους χώρους γραφείο προϊσταμένου και αρχείου και την πρόσθεση ενός ανοίγματος στο χώρο αναμονής. Στον όροφο διαμορφώνονται χώροι, εισόδου, τραπεζαρία, σαλονιού, κουζίνας, δύο υπνοδωματίων και λουτρού. Δημιουργούνται επιπλέον ανοίγματα στο χώρο εισόδου, ενώ διαμορφώνονται στο λουτρό και στο υπνοδωμάτιο.

Η παραπάνω πρόταση της νέας λειτουργίας του κτιρίου καθώς και επί τόπου αποτύπωση που έγινε συνοδεύονται από μια σειρά σχεδίων κατόψεων υπογείου, ισογείου και Α' ορόφου καθώς και τομών στο παράρτημα της εργασίας.

Η τοποθέτηση νέων εγκαταστάσεων, όπως θέρμανσης, ασφάλειας και πυροπροστασίας θα οδηγούσαν στον εκσυγχρονισμό του κτιρίου.

Κάθε νέα προσπάθεια για βελτιστοποίηση της κατοικίας δίνει το έναυσμα για την αναβίωση του οικισμού, αφού η ποιοτική αποκατάσταση οικοδομών και οικοδομικών συνόλων είναι σε θέση να αναζωογονήσουν τα αστικά κέντρα και να τα καταστήσουν πόλους έλξης και ζωτικό χώρο για όλους στα πλαίσια της προοπτικής μιας πλουραλιστικής κοινωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΣΤΕΛΑ

3.1. ΤΑ ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΚΤΙΡΙΑ

Στην έννοια της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, περιλαμβάνονται παραδοσιακά κτίρια, οικιστικά σύνολα, παραδοσιακοί οικισμοί, ιστορικά κέντρα και γενικότερα τα στοιχεία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος με ιδιαίτερη ιστορική, πολεοδομική, αρχιτεκτονική, λαογραφική, κοινωνική και αισθητική φυσιογνωμία και αξία. Η προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και της πολιτείας και πιο συγκεκριμένα προστατεύεται από το Σύνταγμα. Υπάρχουν μέτρα και κίνητρα για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς από την έναρξη της διαδικασίας χαρακτηρισμού διατηρητέου καθώς δεν επιτρέπεται η εκτέλεση οικοδομικών εργασιών ή οποιαδήποτε αλλαγή, αλλοίωση ή καταστροφή του κτιρίου ακόμη και αν οφείλεται σε φαινόμενα όπως σεισμός, πυρκαγιά, πλημμύρα ή κατεδάφιση και δημιουργεί την υποχρέωση στον ιδιοκτήτη του, να το επαναφέρει στην αρχική του μορφή. Τα παρακάτω κτίρια που παρουσιάζονται, βρίσκονται στην περιοχή της Καστέλας και σύμφωνα με το ΦΕΚ 420/Δ/87 έχουν κηρυχτεί διατηρητέα.

Εικόνα 20 - Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 8 (προσωπικό αρχείο).

Κάνιγγος 8: Τριώροφο κτίριο νεοκλασικής μορφής με πολύ αξιόλογα διακοσμητικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία και συμμετρικές διατάξεις στην όψη του.

Οι δύο κεντρικοί άξονες τονίζονται από τα μπαλκόνια, που διαθέτουν κάγκελα νεοκλασικού σχεδίου και ανάγλυφα φουρούσια. Τα ανοίγματα πλαισιώνονται από πεσσούς, ανάγλυφους γεισίποδες επιστυλίου και γείσου με ακροκέραμα και οδοντωτή ταινία. Η κάλυψη του αποτελείται από στέγη, ενώ η υφιστάμενη κατάσταση διατηρήσεως του είναι μέτρια.^[6]

Εικόνα 21 - Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Καρατζά 6 (προσωπικό αρχείο).

Καρατζά 6: Διώροφο κτίριο νεοκλασικού ρυθμού με πολύ αξιόλογα διακοσμητικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία και συμμετρική διάταξη στην όψη του. Το μπαλκόνι του ορόφου που καλύπτει τους δύο άξονες έχει κάγκελα νεοκλασικού σχεδίου και ανάγλυφα φουρούσια. Τα ανοίγματα πλαισιώνονται από πεσσούς με επίκρανα που επιστέφονται από τους γεισίποδες του γείσου. Η τοιχοποιία είναι ισόδομη με λοξότμητους αρμούς, υπάρχει διαχωριστική ταινία ορόφου, γείσου και στηθαίο με πεσσίσκους. Η υφιστάμενη κατάσταση διατηρήσεως είναι μέτρια.^[7]

Εικόνα 22 - Όψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ακτή Κουντουριώτη 1 (προσωπικό αρχείο).

Ακτή Κουντουριώτη 1: (Ιταλικό Προξενείο) Οικία «Πατσιάδου» στην προκυμαία της Ζέας. Εύστοχη προσαρμογή των όγκων του οικοδομήματος στην καμπύλη χάραξη του δρόμου. Το ισόγειο ήταν εξαρχής διαμορφωμένο για εμπορική εκμετάλλευση.

Έργο του Ziller χτισμένο στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.^[8]

Εικόνα 23 - Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Μεσσηνίας 7 (προσωπικό αρχείο).

Μεσσηνίας 7: Νεοκλασικό διώροφο με πολλές εκλεκτικιστικές επιρροές ελληνικού τύπου βάση, κορμός, στέψη με ταραύσα και κορνίζα. Άξονας συμμετρίας δευτερεύοντες. Ψευδοϊσόδομα τραβηχτά επιχρίσματα σ' όλη την όψη. Η υφιστάμενη κατάσταση διατηρήσεως είναι καλή.^[9]

Εικόνα 24 - Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Μεσσηνίας 20 (προσωπικό αρχείο).

Μεσσηνίας 20: Διώροφο καθαρά εκλεκτικιστικού ρυθμού, από τα πιο χαρακτηριστικά δείγματα της εποχής του με χαρακτηριστική διαμόρφωση γωνίας. Όροφος με σκεπαστό κυκλικό μπαλκόνι με κορινθιακά κιονόκρανα. Έχει βάση, κορμό, στέψη. Ταραύσα με κορνίζα με κυμάτια αναγεννησιακού μπαρόκ. Τα μπαλκόνια μόνο και τα παράθυρα του ισόγειου είναι νεοκλασικός ρυθμός διαμορφωμένος σε μπαρόκ. Ψευδοϊσόδομα τραβηχτά επιχρίσματα στο ισόγειο πολύ αξιόλογο δείγμα αρχιτεκτονικής ελληνικού μπαρόκ. Η υφιστάμενη κατάσταση διατηρήσεως είναι μέτρια.^[10]

Εικόνα 25 – Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ουίλσονος 4 (προσωπικό αρχείο).

Ουίλσονος 4: Διώροφο κτίριο με ημιυπόγειο, σε δύο ενότητες, με εσωτερική αυλή. Στο διώροφο τμήμα της πρόσοψης, υπάρχουν νεοκλασικού σχεδίου και φουρούσια. Στην άκρη της όψης υπάρχουν πεσσοί με επίκρανα. Τα ανοίγματα έχουν πλαίσιο με κυμάτια. Υπάρχουν περιμετρικές λωρίδες με κυμάτια, διαχωριστική ταινία ορόφου, γείσο και στηθαίο. Στο μονώροφο τμήμα, υπάρχουν οι πόρτες εισόδου, με κάγκελα νεοκλασικού σχεδίου και στηθαίο με πεσσίσκους. Η εσωτερική σκάλα έχει κάγκελα νεοκλασικού σχεδίου. Η κάλυψη του αποτελείτε από δώμα και η υφιστάμενη κατάσταση διατηρήσεως είναι μέτρια.^[11]

Εικόνα 26 – Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ουίλσονος 5 (προσωπικό αρχείο).

Ουίλσονος 5: Διώροφο νεοκλασικό γωνιακό, χαρακτηριστικό δείγμα με μαγαζί (μεταγενέστερα διαμορφωμένα) στο ισόγειο. Άξονες συμμετρίας στη μία όψη

και δευτερεύοντες στη μεγάλη όψη. Μπαλκόνι με μαντεμένιο κιγκλίδωμα, με πολύ ωραίο σχέδιο, μαρμάρινα φουρούσια σκαλιστά και επιρροές μπαρόκ στη διακόσμηση του ορόφου. Η κάλυψη του αποτελείται από δώμα και η υφιστάμενη κατάσταση διατηρήσεως είναι μέτρια ^[12]

Εικόνα 27 – Πρόσοψη & πλάγια όψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ουίλσονος 28 (προσωπικό αρχείο).

Ουίλσονος 28: Μπαρόκ διάωροφο με ελληνικά εκλεκτικιστικά στοιχεία, διακοσμητικά και αρχιτεκτονικά, μπαλκόνι, με φουρούσια και κάγκελα απλού σχεδίου. Ιδιαίτερη διακόσμηση στα κουφώματα του ορόφου με γιρλάντες μπαρόκ και τοξωτή ροκοκό διαμόρφωση. Βάση, κορμός, στέψη με ταραύτα, απλά κυμάτια στην κορνίζα και ψευδολιθοδομή στη βάση. Δίλοβη διαμόρφωση εισόδου των ορόφων. Η κάλυψη του αποτελείται από δώμα και η υφιστάμενη κατάσταση διατηρήσεως είναι καλή. ^[13]

Εικόνα 28 – Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ακτή Κουντουριώτη & Κάνιγγος & Ουίλσονος, ΠΙΚΠΑ (προσωπικό αρχείο).

Ακτή Κουντουριώτη & Κάνιγγος & Ουίλσονος: Ίδρυμα ΜΑΖΑΡΑΚΑΤΩΝ-ΤΡΑΥΛΑΚΑΤΩΝ (Μαζαράκειο).^[14]

3.2. ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΛΟΙΠΟΥ ΚΤΙΡΙΑΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Εκτός όμως από τα διατηρητέα κτίρια, υπάρχουν και άλλα στην ευρύτερη περιοχή με επίσης αξιόλογα στοιχεία, τα οποία είτε βρίσκονται σε κατάσταση κήρυξης διατηρητέα, είτε όχι. Οι ραγδαίες ανατροπές αλλά και εξελίξεις που σημειώθηκαν και στον τομέα της αρχιτεκτονικής τον 20^ο αιώνα, άφησαν μεν σχεδόν ανεπηρέαστα τα αμιγώς νεοκλασικά δημόσια κτίρια και πολλά αξιοθαύμαστα μέγαρα, σήμαναν όμως την απαρχή του τέλους για τα μικρά νεοκλασικά σπίτια. Πολλά παλαιά κτίσματα βρίσκονται σε κακή κατάσταση εξ' αιτίας της παλαιότητας και της φυσικής φθοράς που επέρχεται με τον χρόνο, των παλαιών υλικών δόμησης τους, αλλά και της κακής διάθεσης πολλών κατοίκων και ιδιοκτητών απέναντι στο παλαιό.

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, κάποια από αυτά τα μικρά κτίρια επαναξιολογήθηκαν και αρκετά από όσα επιβίωσαν, επισκευάστηκαν. Ζώντας λοιπόν τη δεύτερη νεότητά τους, αυτά τα σπίτια και τα μέγαρα, διατηρούν μια όμορφη ανάμνηση της αρχικής τους μορφής, άλλοτε κοντά στο πρωτότυπο, άλλοτε με παραποιήσεις, τις οποίες προκάλεσαν κάποιες αναγκαίες, για προσαρμογή στις σύγχρονες απαιτήσεις, προβολής και γοήτρου που τα περισσότερα εξυπηρετούν. Αν και κάποια έχασαν τα αυθεντικά χαρακτηριστικά τους, με αποτέλεσμα η καθαρά

διδασκτική τους αποστολή, βασικός λόγος και συνθήκη διατήρησης της αρχιτεκτονικής μας παράδοσης, να μειωθεί, εξακολουθούν, με όποια μορφή και αν έχουν σήμερα να διδάσκουν τεχνική, τέχνη, αισθητική, να αποκαλύπτουν μια πτυχή της νεότερης ιστορίας μας, εικόνα μιας κοινωνίας διαφορετικής της σημερινής, και να αποτελούν τεκμήρια της μετάβασης από τον παραδοσιακό στον σύγχρονο πολιτισμό.

Εικόνα 29 – Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Σανταρόζα 17 (προσωπικό αρχείο).

Εικόνα 30 – Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ακτή Κουντουριώτη 13 (προσωπικό αρχείο).

Εικόνα 31 – Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Μεσσηνίας 22 (προσωπικό αρχείο).

Εικόνα 32 – Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Βαλανάκη (προσωπικό αρχείο).

Εικόνα 33 – Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Θρασύβουλου 1 (προσωπικό αρχείο).

Εικόνα 34 – Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ουίλωνος 7 (προσωπικό αρχείο).

3.3. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Η προστασία του ελληνικού μνημειακού πλούτου και γενικότερα των όσων με τις σημερινές αντιλήψεις συναπαρτίζουν την αρχιτεκτονική κληρονομιά της χώρας, αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και της πολιτείας. Αμέτρητα κτίρια θυσιάστηκαν και αντικαταστάθηκαν από νεότερα που κατασκευάστηκαν, με το κριτήριο την μέγιστη δυνατή εκμετάλλευση της διαθέσιμης γης. Το 1950 δημοσιεύτηκε ο νόμος 1469, που αφορούσε την προστασία των μετά το 1830 κτιρίων, των έργων τέχνης και των αξιόλογων τοπίων. Η εφαρμογή του ωστόσο, απέδωσε καρπούς πολύ αργότερα, όταν άρχισαν και οι γενικές συνθήκες να μεταβάλλονται σιγά-σιγά και τα αποτελέσματα της έντονης μεταπολεμικής ανοικοδόμησης να εκτιμώνται με πιο ψύχραιμο τρόπο. Η τάση για την προστασία των νεοκλασικών και των ιστορικών εν γένει κτιρίων, καθώς και η επαναχρησιμοποίηση και η ένταξή τους, ως λειτουργικά στοιχεία, στο αστικό περιβάλλον της πόλης, άρχισε να κερδίζει έδαφος από τα τέλη της δεκαετίας του 1960-1970 και να παίρνει τη μορφή μιας σαφούς και έντονης θέσης στη δεκαετία του 1970-1980. Η συνειδητοποίηση της αξίας των όσων είχαν πια ανεπανόρθωτα χαθεί, δημιούργησε μια καινούρια αντίληψη για τη σημασία του ιστορικού χτισμένου περιβάλλοντος. Αλλά και τα μηνύματα που έρχονταν από την Ευρώπη, όπου η προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, είχε πια αποκτήσει μια ισχυρή θεωρητική υποδομή, όσο και οι μορφές της πρακτικής εφαρμογής της, έπαιξαν σημαντικό ρόλο.

Η διατύπωση του άρθρου 24 του Συντάγματος για την προστασία των μνημείων και της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας, εγκαινιάζει μια νέα εποχή, για την αντιμετώπιση του προβλήματος της προστασίας, τόσο ως προς τα μεμονωμένα κτίρια, όσα είχαν διασωθεί, όσο και ως προς τα ιστορικά κέντρα. Με τις κατάλληλες προσαρμογές και με σεβασμό στην λειτουργική και δομική τους συγκρότηση να συντηρηθούν και να ξαναλειτουργήσουν, σύμφωνα με τις αρχές της ενεργού ή ολοκληρωμένης προστασίας, εξακολουθώντας ταυτόχρονα να χρησιμεύουν ως μάρτυρες πολύτιμοι της ιστορικής εξέλιξης της πόλης.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1970-1980 και στις αρχές της δεκαετίας του '80, η κίνηση για την προστασία των ιστορικών κτιρίων αποδίδει καρπούς σε όλη την Ελλάδα. Την ίδια εποχή εκδίδεται μεγάλος αριθμός Προεδρικών Διαταγμάτων για την προστασία πολλών ιστορικών οικισμών, ιστορικό πόλεων και ιστορικών διατηρητέων κτιρίων (τα όσα διασώθηκαν από την ανοικοδόμηση του 1950 και του 1960). Η αποκατάσταση και η επαναχρησιμοποίηση των ιστορικών κέντρων, παρουσιάζουν όπως είναι ευνόητο πολλές δυσκολίες. Ασφαλώς τα προβλήματα της προστασίας, της

διατήρησης και της ένταξης των ιστορικών κτιρίων στη σύγχρονη ζωή δεν έχουν τελεσίδικα επιλυθεί.

Για την επιτυχή επισκευή και συντήρηση των ιστορικών και νεοκλασικών κτιρίων και μνημείων, κρίσιμο παράγοντα αποτελούν η επιλογή των κατάλληλων σύγχρονων υλικών αποκατάστασης, με κύριο χαρακτηριστικό των σύγχρονων αυτών υλικών, τη συμβατότητά τους με τα υλικά της παλαιάς εποχής.^[15]

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η αρχιτεκτονική του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα σημείωσε σημαντική στροφή προς το παρελθόν. Οι αρχιτέκτονες, διαμόρφωσαν το νέο τύπο αρχιτεκτονικής κατόπιν μελέτης παλαιότερων μνημείων, ενώ εξαιτίας των ιστορικό-κοινωνικών εξελίξεων προωθείται ιδιαίτερα η τάση του νεοκλασικισμού στην αρχιτεκτονική. Η αξία αυτής της κληρονομιάς είναι ανεκτίμητη. Τα σημαντικά κτίρια, νεοκλασικά, πρέπει και μπορούν να σωθούν. Είναι θέμα διατήρησης της ιστορικής μνήμης.

Έχουν χαθεί αρκετά κτίρια της τότε εποχής σημαντικά για την ιστορία του τόπου μας. Ευτύχημα είναι που έχουν διασωθεί, ωστόσο, κάποια από τα πρωτότυπα σχέδια, όπως επίσης και κάποια οικήματα χαρακτηριζόμενα διατηρητέα.

Διατηρώντας όσο μπορούμε αυτά τα μνημεία του παρελθόντος θα έχουν και οι επόμενες γενιές όπως και εμείς παραδείγματα αρχιτεκτονικής που θα κοσμούν τις γειτονίες τις πόλης.

Ακόμη, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν οι μορφές και η ομορφιά των νεοκλασικών οικημάτων, που χαρακτηρίζονται από συμμετρία, απλότητα αλλά και ταυτόχρονα από πληθωρικότητα ως στοιχεία έμπνευσης νεότερων δημιουργών.

Ένα από τα σημαντικότερα φαινόμενα που εμφανίζεται κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα και επηρεάζει κλιμακωτά μέσα στον χρόνο την εικόνα κάθε πόλης, είναι η γένεση και ανάπτυξη ενός νέου προτύπου στον τομέα της οικοδομής, το πολυώροφο κτίριο κατοικιών, η λεγόμενη αστική πολυκατοικία. Το φαινόμενο της πολυκατοικίας αναδύθηκε μέσα σε ένα πλαίσιο διαφόρων γεγονότων όπως, η γενικότερη εμπόλεμη κατάσταση που επικρατούσε στα Βαλκάνια συρρίκνωσε τις ελληνικές παροικίες και δημιούργησε ένα αναγκαστικό κύμα ομογενών προσφύγων, με κορύφωση την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922, η οικονομική αστάθεια που χαρακτήρισε την περίοδο αυτή, δημιούργησε μια γενικότερη ανασφάλεια, αποτρέποντας την τοποθέτηση χρημάτων στους παραγωγικούς τομείς και στρέφοντας τους επενδυτές στην οικοδομή, τομέα που την συγκεκριμένη συγκυρία, θεωρήθηκε ασφαλής για επικερδή τοποθέτηση κεφαλαίων. Ακόμη, η εισαγωγή του οπλισμένου σκυροδέματος και η σταδιακή γενίκευση της εφαρμογής του, στον ευρύτερο τομέα των κατασκευών, διευκόλυνε και προώθησε σταθερά την κατασκευή πολυώροφων κτιρίων, και τέλος, το κλίμα ανάδειξης νέων ιδεολογικών τάσεων και κινημάτων που εκφράζονται και στο χώρο της τέχνης. Έτσι, στην αρχιτεκτονική διαπιστώνεται μια σταδιακή τάση απομάκρυνσης από τον ακαδημαϊσμό, ενώ οι αρχές του μοντέρνου κινήματος αρχίζουν να διαφαίνονται και σταδιακά κερδίζουν έδαφος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δημητσάντου – Κρεμεζή Αικατερίνη, Νεοκλασικά σπίτια της Αττικής, Αθήνα 2009, Αρχείο σπουδαστηρίου αρχιτεκτονικής μορφολογίας, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών.
- Μπίρης Μάνος, Καρδαμίτση – Αδάμη Μ., Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα, Αθήνα 2000, εκδοτικός οίκος Μέλισσα.
- Μπίρης Μάνος, «Μισός αιώνας Αθηναϊκής Αρχιτεκτονικής 1875-1925», Αθήνα 1987.
- Κυδωνιάτης Σόλωνας, Η ελληνική αρχιτεκτονική αναγέννηση και η κακοποίηση της, Αθήνα 1981.
- Gympel Jan, Ιστορία της αρχιτεκτονικής από την αρχαιότητα έως σήμερα, μετ.: Χατζηανδρέου Άλκης, Αθήνα 2006, Γ. Κ. Ελευθερουδάκης Α.Ε.
- [http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B1_\(%CE%A0%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B1%CE%B9%CE%AC\)](http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B1_(%CE%A0%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B1%CE%B9%CE%AC))
- <http://www.wikimapia.org/>
- <http://www.google.com/maps>
- <http://www.pomida.gr/loipa/diatiritea.html>
- <http://www.buildnet.gr/default.asp?pid=139&la=1&catid=116&artid=416>
- <http://www.arxaiologia.gr/assets/media/PDF/migrated/28.pdf>

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1- Κύρια όψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14.....	12
Εικόνα 2- Κύρια όψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14	15
Εικόνα 3- Όψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14.....	16
Εικόνα 4- Όψη προβόλου Α' ορόφου του νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14	17
Εικόνα 5- Λεπτομέρεια προβόλου Α' ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14.....	18
Εικόνα 6- Λεπτομέρεια προβόλου Α' ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14.....	18
Εικόνα 7- Λεπτομέρεια κύριας εισόδου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14.....	19
Εικόνα 8- Λεπτομέρεια θύρας Α' ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς	21
Εικόνα 9- Λεπτομέρεια θύρας νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς	21
Εικόνα 10- Λεπτομέρεια εξωτερικού παραθύρου ισογείου όψης νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς.....	22
Εικόνα 11- Λεπτομέρεια εξωτερικού παραθύρου Α' ορόφου όψης νεοκλασικού σπιτιού στην οδό Κάνιγγος 14, Πειραιάς.....	22
Εικόνα 12- Λεπτομέρεια κολώνας-καμάρας εσωτερικού χώρου, από γύψο. (σαλόνι) νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14	22
Εικόνα 13- Λεπτομέρεια καμάρα εσωτερικού χώρου (σαλόνι) νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14.	23
Εικόνα 14- Λεπτομέρεια κλίμακας στον άξονα της κύριας εισόδου, για πρόσβαση στον όροφο από μάρμαρο νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14 ...	23
Εικόνα 15- Λεπτομέρεια κλίμακας κύριας εισόδου και παραθύρου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14.....	23
Εικόνα 16- Λεπτομέρεια πατώματος εισόδου Α' ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14.....	24
Εικόνα 17- Λεπτομέρεια πατώματος σαλονιού Α' ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14.....	24
Εικόνα 18- Λεπτομέρεια πατώματος κουζίνας Α' ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14.....	24
Εικόνα 19- Λεπτομέρεια πατώματος δωματίου Α' ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 14.....	24
Εικόνα 20- Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Κάνιγγος 8	27
Εικόνα 21- Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Καρατζά 6.....	28
Εικόνα 22- Όψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ακτή Κουντουριώτη 1	29
Εικόνα 23- Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Μεσσηνίας 7	29
Εικόνα 24- Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Μεσσηνίας 20	30
Εικόνα 25- Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ουίλσωνος 4	31
Εικόνα 26- Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ουίλσωνος 5	31
Εικόνα 27- Πρόσοψη & πλάγια όψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ουίλσωνος 28..	32
Εικόνα 28- Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ακτή Κουντουριώτη 13 & Κάνιγγος & Ουίλσωνος, ΠΙΚΠΑ.....	33
Εικόνα 29- Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Σανταρόζα 17.....	34
Εικόνα 30- Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ακτή Κουντουριώτη 13.....	34
Εικόνα 31- Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Μεσσηνίας 22	35
Εικόνα 32- Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Βαλανάκη	35
Εικόνα 33- Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Θρασύβουλου 1	36
Εικόνα 34 – Πρόσοψη νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ουίλσωνος 7	36

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

1. Χάρτης - Ρυμοτομικός χάρτης περιοχής Πειραιά Ν ^ο 712 (1892)	1
2. Δορυφορικός χάρτης κτιρίου – περιοχής	2
3. Χάρτης υπόδειξης διατηρητέων κτιρίων κοντά στο δικό μας	3
4. Σχέδιο - Υπάρχον κάτοψη υπογείου Κ1	4
5. Σχέδιο - Υπάρχον κάτοψη ισογείου Κ2	5
6. Σχέδιο - Υπάρχον κάτοψη πρώτου ορόφου Κ3	6
7. Σχέδιο - Υπάρχον κάτοψη δώματος Κ4	7
8. Σχέδιο - Υπάρχον τομή Τ1	8
9. Σχέδιο - Υπάρχον τομή Τ2	9
10. Σχέδιο - Πρόταση κάτοψης υπογείου Κ1	10
11. Σχέδιο - Πρόταση κάτοψης ισογείου Κ2	11
12. Σχέδιο - Πρόταση κάτοψης πρώτου ορόφου Κ3	12
13. Σχέδιο - Πρόταση τομής Τ1	13
14. Σχέδιο - Πρόταση τομής Τ2	14

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

---

¹ Κυδωνιάτης Σόλωνας, Η ελληνική αρχιτεκτονική αναγέννηση και η κακοποίηση της, Αθήνα 1981, σελ. 151.

² Κυδωνιάτης Σόλωνας, Η ελληνική αρχιτεκτονική αναγέννηση και η κακοποίηση της, Αθήνα 1981, σελ 152.

³ Κυδωνιάτης Σόλωνας, Η ελληνική αρχιτεκτονική αναγέννηση και η κακοποίηση της, Αθήνα 1981, σελ.154.

⁴ Δημητσάντου – Κρεμεζή Αικατερίνη, Νεοκλασικά σπίτια της Αττικής, Αρχείο σπουδαστηρίου αρχιτεκτονικής μορφολογίας, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Αθήνα 2009, σελ. 14-15.

⁵[http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B1_\(%CE%A0%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B1%CE%B9%CE%AC\)](http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B1_(%CE%A0%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B1%CE%B9%CE%AC))

⁶ Αρχείο Διατηρητέων κτιρίων του ΥΠΕΧΩΔΕ.

⁷ Αρχείο Διατηρητέων κτιρίων του ΥΠΕΧΩΔΕ.

⁸ Αρχείο Διατηρητέων κτιρίων του ΥΠΕΧΩΔΕ.

⁹ Αρχείο Διατηρητέων κτιρίων του ΥΠΕΧΩΔΕ.

¹⁰ Αρχείο Διατηρητέων κτιρίων του ΥΠΕΧΩΔΕ.

¹¹ Αρχείο Διατηρητέων κτιρίων του ΥΠΕΧΩΔΕ.

¹² Αρχείο Διατηρητέων κτιρίων του ΥΠΕΧΩΔΕ.

¹³ Αρχείο Διατηρητέων κτιρίων του ΥΠΕΧΩΔΕ.

¹⁴ Αρχείο Διατηρητέων κτιρίων του ΥΠΕΧΩΔΕ.

¹⁵ <http://www.buildnet.gr/default.asp?pid=139&la=1&catid=116&artid=416>